Ilmari Käihkö
Sotatieteiden dosentti
Ruotsin Maanpuolustuskorkeakoulu
20.3.2024

Sotilaan päiväkirja: Kuinka rauhanturvaaminen muuttui kriisinhallinnaksi

Kansainvälisellä sotilaallisella kriisinhallinnalla on toisen maailmansodan jälkeen ollut tärkeä rooli Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Osallistuminen kriisinhallintaan on myös yksi Puolustusvoimien neljästä lakisääteisestä tehtävästä. Vaikeasta tehtävästä on suoriuduttu hyvin. Tämä pätee myös toimintaamme Yhdistyneiden Kansakuntien MINURCAT II – operaatiossa Tšadissa heinäkuusta marraskuuhun 2009, jota kuvaan maaliskuussa 2024 ilmestyneessä *Sotilaan päiväkirja* - teoksessani.

Vertaisarvioidussa palvelusaikaiseen päiväkirjaani, laajoihin palvelustoverieni haastatteluihin ja suomalaiseen ja kansainväliseen kauno- ja tutkimuskirjallisuuteen perustuvassa kaunistelemattomassa ruohonjuuritason analyysissäni toimintaamme rasittivat esimerkiksi operaation tarkoituksen ja kehityssuunnan käsittelemättä jättänyt ja kapeasti sotilaallisia asioita painottunut koulutus, johtamisongelmat ja avoimen rasistinen suhtautuminen niihin paikallisiin, joita olimme Suomen poliittisen johdon lähettämänä Tšadissa turvaamassa. Rasismi kärjistyi siihen, että uhkasimme paikallisia – hädänalaisia pikkulapsia – väkivallalla. Palvelusaikanamme ostettiin myös seksiä siitä huolimatta, että tämä on Yhdistyneiden Kansakuntien sääntöjen mukaan kiellettyä, sekä Suomen virallisten ulkopoliittisten arvojen vastaista. Epäasiallisesta toiminnastamme raportoitiin tuloksetta Puolustusvoimien kantahenkilökunnalle niin Tšadissa, Tšadista Suomeen kuin paluumme jälkeen Suomessakin ilman minkäänlaista näkyvää tulosta.

Kerron tässä asiantuntijalausunnossa ensin teoksestani. Vastaan sitten sen saamaan viralliseen vastaanottoon. Lopuksi avaan teoksessa kuvaamiani ongelmia niin yksilö-, organisaatio- kuin poliittisella tasollakin. Yksilöllä on aina vastuu toiminnastaan ja kansainvälisissä sotilasoperaatioissa vastuuviranomainen on Puolustusvoimat. Viime kädessä vastuu sotilaallisen voiman käytön valvomisesta kuuluu demokratioissa kuitenkin aina vaaleilla valituille poliitikoille. Toivon teokseni ja sen virittämän keskustelun edesauttavan Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikalle tärkeän sotilaallisen toiminnan kehittämistä tuomalla esiin ja sanallistamalla siihen liittyviä ongelmia, jotta ne voidaan korjata.

Teoksestani

Maaliskuussa 2024 julkaistu teokseni *Sotilaan päiväkirja: Miten rauhanturvaaminen muuttui kriisinhallinnaksi*[1] kuvaa nimensä mukaan sitä käännekohtaa 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä, jolloin perinteiset rauhanturvaoperaatiot sotilaallistuivat. Yksi konkreettinen sotilaallistumisen ilmentymä oli Porin prikaatin Kansainvälisten valmiusjoukkojen saapumiseräni II/08, joista koulutettiin jo asepalveluksen aikana taistelijoita

[1] Käihkö 2024a.

suoraan Afganistaniin, Kosovoon ja Tšadiin. Teokseni kuvaa osin päiväkirjamerkintöjeni kautta palvelustani Yhdistyneiden kansakuntien (YK) MINURACT II – kriisinhallintaoperaation jääkärijoukkueessa Tšadissa.

Vertaisarvioitu sotilassosiologinen teokseni jatkaa tieteellisesti alan suomalaisen uranuurtajan Knut Pippingin jatkosotaa käsittelevää vuonna 1947 viimeisteltyä väitöskirjatutkimusta *Kompaniet som samhälle: Iakttagelser i ett finskt frontförband 1941–1944*, joka suomennettiin vuonna 1978,[2] ja käännettiin Maanpuolustuskorkeakoulun toimesta englanniksi vuonna 2008. Pippingin lisäksi ammennan teoksessani laajasti suomalaista ja kansainvälistä kauno- ja sotatieteellistä kirjallisuutta analysoidessani joukkomme toimintaa Tšadissa.

Toisin kuin yleensä, uutisoitiin tutkimusteoksestani laajasti heti sen ilmestyessä. Uutisoinnissa keskityttiin kuitenkin kapeasti teokseni havaintoihin siitä, että toimintaamme Tšadissa leimasi arkipäiväistynyt rasismi. Äärimmillään rasismi ilmeni tapauksissa, jolloin uhkasimme paikallisväestöä väkivallalla. Joukossa keskusteltiin myös laajasti seksin ostamisesta tavalla, joka antoi ymmärtää sen olevan teoriassa kiellettyä, mutta käytännössä hyväksyttyä. Rotaatiomme palatessa Suomeen yksi taistelijoistamme teki loppujoukolle selväksi aikomuksensa ostaa seksiä. Useat taistelijamme todistivat yritystä – joka taistelijan mukaan myös onnistui. Muista oman ja meitä edeltävän rotaation seksinostotapauksista puhuttiin, mutta tapauksiin suhtauduttiin arkipäiväisinä.

Edes räikeimmät tapaukset eivät johtaneet minkäänlaisiin toimenpiteisiin. Tämä kosi myös seksin ostamista, joka on niin Suomen ulkopolitiikan kuin Yhdistyneiden kansakuntienkin sääntöjen vastaista. Joukolle ei tiettävästi ollut koulutettu, että YK-operaatioon osallistuvilla on tällaisissa asioissa ilmoitusvelvollisuus.

Virallinen vastaanotto

Virallinen vastaus rasismiin, väkivallalla uhkaamiseen ja seksin ostamiseen keskittyvään kirjani uutisoinnille oli ensi alkuun torjuva. Uutisoinnin katsottiin perustuvan yksittäiseen ”henkilökohtaiseen kokemukseen”. Teoksessani kuvatut asiat olivat ”aivan vieraita”.[3]

Kuvaukseni ei kuitenkaan ole ”henkilökohtainen kokemus” siitä huolimatta, että se pohjautuu osittain operaatioaikana pitämääni päiväkirjaan – joka on aikalaisdokumenttina melkein kokonaisuudessaan sisällytetty teokseen. Jo

[2] Pipping 1978.
[3] Stenroos 2024.

journalistina työskentelevän palvelustoverini Tuomas Rimpiläisen kirjastani kirjoittama artikkeli vahvistaa kuvaukseni Tšadin rotaatiomme epäasiallisesta toiminnasta. Rimpiläinen saapui toimialueellemme Tšadiin ennen rotaatiomme pääjoukkoa, ja todisti rasistista kielenkäyttöä ja paikallisten uhkaamista väkivallalla myös edellisen rotaation toimesta.[4] Paikallisväestöön kohdistuvia epäkohtia ilmeni siis myös niiden jääkäreiden taholla, jotka oma joukkueeni korvasi heinäkuussa 2009.

Operaatioaikana pitämäni päiväkirjan ohella teokseni pohjautuu Rimpiläisen lisäksi 29 muun palvelustoverini haastatteluun. Haastattelut kattavat noin puolet kaikista rotaatiostamme. Tämä on tietääkseni kattavin haastatteluotos yhdestäkään suomalaisesta kriisinhallintajoukosta. Useat palvelustoverini vahvistavat teoksen pääargumentit.

Teokseni laajempi sotatieteellinen kehys perustuu niin kotimaiseen kuin kansainväliseenkin kaunokirjalliseen ja etenkin tieteelliseen kirjallisuuteen. Tämä on sotatieteilijän perspektiivistä teokseni suurin anti. Toivon, että se edesauttaa suomalaista sotatieteellistä keskustelua ja käytännön toimintaa – ja tätä kautta myös Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Epäkohtien vieraus on tulkittava osana tutkija Jukka Pesun kuvausta, jonka mukaan suomalaiseen rauhanturvaamiseen on perinteisesti liitetty ”lähes kansallisromanttinen kuvasto”, jossa toiminta on muistuttanut ”pyyteetöntä sankaritarinaa”.[5] Epäkohtia on kuitenkin aikaisemmin kuvattu teoksessani käyttämissäni kansainvälistä ja suomalaista rauhanturvaamista koskevissa kaunokirjallisissa teoksissa[6] ja tutkimuksissa.[7] Kansainvälisesti rauhanturvaajien harjoittama seksuaalinen hyväksikäyttö tuli kansainväliseen julkisuuteen viimeistään 1990-luvun alussa. Sen jälkeen *kaikissa* YK-operaatioissa on havaittu niissä palvelleiden taholla seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviä ongelmia.[8]

Teoksessani mainitsemieni teosten lisäksi tietooni on sittemmin tullut myös uusia kirjallisia kuvauksia suomalaisessa rauhanturvaamisessa esiintyneistä epäkohdista. Esimerkiksi Libanonissa vuonna 1999 sotilaana palvellut Pete Nieminen on kuvannut omaelämäkerrallisessa teoksessaan todistaneensa rauhanturvaajana tovereidensa taholta niin rasismia, väkivallalla uhkaamista kuin seksin ostamistakin. Lisäksi Niemisen teoksessa ilmenee myös

[4] Rimpiläinen 2024.
[5] Pesu 2020, 17, 491.
[6] Esimerkiksi Holma 2018; Virtanen 2011. Tarkat lähdeviittaukset löytyvät teoksestani.
[7] Esimerkiksi Jukarainen & Terävä 2010; Pesu 2020. Tarkat lähdeviittaukset löytyvät teoksestani.
[8] Allred 2006; Lee & Bartels 2020.

suomalaisessa rauhanturvaamisessa historiallisesti keskeinen runsas alkoholinkäyttö. Niemisen mukaan

> se mikä puolessa vuodessa oli ikävin kokemus, oli monen suomalaisen rauhanturvaajan asenne paikallisia kohtaan. Sitä ei näytetty ulospäin, mutta asemien sisällä puhuttiin monesti ählyistä eikä paikallisista, ja moni kollega käytti lomansa sijoittamalla ansaitsemiaan palkkoja suoralla lainauksella ”huoran perseeseen”.[9]

Kuten Tšadissakin, uhattiin väkivallalla lapsia:

> paikallisia muksuja tavattiinkin usein, monesti vartiossa ollessa puomille tuli pikkupoikia hengailemaan. Jotkut kollegat ärsyyntyivät lapsista, ja kuinka ollakaan muksut heitteli heitä kivillä. Taisi joku viskoa stemuja myös muksuja kohti. Itse tykkäsin rupatella lasten kanssa, ja kun oli ystävällinen sai ystävällisyyttä takaisin.[10]

Lukuisat vapaasti saatavilla olevat silminnäkijäkuvaukset – joista monet ovat ilmestyneet jo vuosia ennen kirjani ilmestymistä – antavat ymmärtää, etteivät teoksessani kuvatut epäkohdat rajoitu vain yhteen rotaatioon, operaatioon tai kansallisuuteen. Niiden ei pitäisi olla ”aivan vieraita” kenellekään kansainvälisessä operaatiossa palvelleelle, kansainvälisestä kriisinhallinnasta vastaavista organisaatioista puhumattakaan. On toki mahdollista, että korkeampi upseeristo Suomessa ei yksinkertaisesti ole tietoinen siitä, miten Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa palvelevat sotilaat oikeasti toimivat. Kuten teoksessani pohdin, eihän Tšadin komentajammekaan tuntunut olevan tietoinen omasta käyttäytymisestämme toimialueella.

Puolustusvoimille on kuitenkin tullut tietoa epäkohdista myös muualta kuin aikaisemmista kaunokirjallisista teoksista ja tutkimuksista. Oman rotaatiomme aikana epäasiallisesta toiminnasta puhuttiin jo Tšadissa palvellessamme kantahenkilökuntaan kuuluville upseereille. Haastattelujeni mukaan aikaisemmin mainitsemastani seksinostotapauksesta ilmoitettiin Porin prikaatin lääkintäpuolelle mahdollisten sukupuolitautitartuntojen takia. Kuten kirjassani kuvaan,[11] kerroin rasistisesta toiminnastamme myös Porin prikaatin kantahenkilökuntaan kuuluneelle sotilaspastorille kuukausi paluumme jälkeen järjestetyssä palaute- ja purkutilaisuudessa. Lähetin

[9] Nieminen & Salmi 2021, 91–92.
[10] Nieminen & Salmi 2021, 89.
[11] Käihkö 2024a, 360.

28.12.2009 seikkaperäisen yhdeksänsivuisen kuvauksen toiminnan epäkohdista tälle sotilaspastorille, sekä kahdelle Porin prikaatissa palvelleelle korkea-arvoiselle upseerille, joiden katsoin olevan sekä vastuussa kriisinhallintajoukkojen toiminnasta, että voivan vaikuttaa tähän. Toinen näistä upseereista vastasi sähköpostiini 9.1.2010 ja kiitti ”asiallisesta, perustellusta ja pohditusta raportistani”. Kuvaukseni saapui siis organisaatioon. 26. 10.2010 Helsingin Sanomissa julkaistiin vielä vieraskynäartikkelini otsikolla ”kriisinhallintajoukkojen asenteet arveluttavat”,[12] jossa kuvasin kansainvälisissä operaatioissa palvelleiden epäasiallisia toimia.

Tietoa Tšadissa tapahtuneista epäkohdista on siis kulkenut ylöspäin ruohonjuuritasolta niin Tšadissa, Tšadista ainakin lääkinnän kautta Suomeen kuin Suomessakin. Jostakin syystä tieto ei ilmeisesti kuitenkaan ole liikkunut organisaatiossa, jos teoksessani kuvatut asiat ovat yli 14 vuotta myöhemmin ”aivan vieraita”. Tämä siitä huolimatta, että samoja asioita on vuosikausia käsitelty niin kansainvälisessä kuin kotimaisessakin kirjallisuudessa ja tutkimuksissa – ja Tšadin osalta siis todistetusti tuotu Puolustusvoimien tietoon toimestani. Tämä herättää keskeisen kysymyksen siitä, onko tietoa epäasiallisesta toiminnasta pidetty tärkeänä.

Teoksessani kuvaamiani ongelmia

Kuvaamani ongelmat ovat tärkeitä. Niitä voidaan pohtia kolmella eri tasolla: yksilötasolla, organisaatiotasolla ja politiikan tasolla.

Kansainvälisesti on yleistä, että sotilaiden väärinkäytökset pyritään leimaamaan yksittäisten ”mätien omien” teoiksi. Syy tähän on ilmeinen: jos syy on yksilön, ei laajempia rakenteita tarvitse muuttaa. Teoksestani syntyneessä julkisessa keskustelussa vastuuta väärinkäytöksistä on esimerkiksi langetettu meidän, parikymppisten juuri Porin prikaatin valmiusjoukkokoulutuksen käyneiden harteille.

Tässä on kaksi ongelmaa. Ensimmäinen ongelma on se, että rasismiin syyllistyivät eivät vain valmiusjoukkolaiset, vaan yhtä lailla myös vanhemmat reservistä tulleet taistelijat sekä Puolustusvoimien kantahenkilökuntaan kuuluneet upseerit. Esimerkiksi edellä mainittu seksin ostaja tuli joukkoon reservistä, ei suoraan valmiusjoukoista.

Toiseksi voidaan kysyä, missä määrin epäkohdista voidaan asettaa vastuuseen valtion kouluttama ja ulkomaille lähettämä parikymppinen nuori? Valmiusjoukkolaiset on kouluttanut Suomen valtio ensin asepalveluksessa ja

[12] Käihkö 2010.

sitten operaatiokohtaisessa rotaatiokoulutuksessa. Vahvasti hierarkkisessa organisaatiossa (usein Puolustusvoimien kantahenkilökuntaan kuuluvat) vanhemmat upseerit ovat lisäksi avainroolissa joukon johtajina ja esimerkin näyttäjinä. Tšadissa ongelmallista oli se, että kantahenkilökunnan esimerkki normalisoi rasismia, ja teki siihen puuttumisesta vaikeaa, ellei mahdotonta.

Tässä suhteessa organisaatiotaso on avainasemassa toiminnan parantamisessa. Yksi ilmeinen ongelma on jo todettu: Puolustusvoimissa tunnutaan kärsivän heikosta tiedonkulusta. Mahdollinen selitys tähän on sotilasorganisaation vahva hierarkkisuus. Vaikka hierarkiat ovat usein pienemmässä kriisinhallintajoukossa maanpuolustuskontekstia matalampia, on upseeristolla silti viime kädessä vastuu joukon toiminnasta. Toiseksi ongelmaksi nouseekin huono johtajuus. Upseeriston vastuuta joukon valvomisessa on painotettu myös kansainvälisessä rauhanturvaajien tekemää seksuaalista hyväksikäyttöä käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa.[13] Tšadissa komento ei tuntunut tietävän, mitä sotilaat ruohonjuuritasolla tekivät. Toisaalta osa upseeristosta osallistui aktiivisesti rasistiseen kielenkäyttöön ja nauroi muiden mukana suunnitelmalle houkutella paikallisia tilapäisen tukikohdan lähistölle, jotta heidät voitaisiin yhteistuumin hakata teleskooppipampuilla.[14]

Kolmas ongelmakohta on koulutus. Kuten teoksessani kirjoitan, ”valmiusjoukkokoulutus vastasi kiitettävästi sotilaallisen maanpuolustuksen vaatimuksiin. Samalla se ruokki kansainvälisiin operaatioihin kohdistuvia odotuksia, jotka eivät aina vastanneet todellisuutta, sekä asenteita, jotka eivät edesauttaneet eduskunnan hyväksymän YK-operaation tavoitteiden saavuttamista.”[15] Osa kouluttajistamme käytti rasistista kieltä, mutta koulutuksessa myös toiseutettiin kaikki paikalliset ”kähtävinä”. Odotuksia luotiin koulutuksen taistelukeskeisyydellä, joka sopi ehkä kotimaan puolustukseen, mutta ei rauhanturvaoperaatioon. Kanssakäymistä siviilien kanssa ei juuri harjoiteltu, vaikka tehtävämme oli juuri siviiliväestön suojeleminen.

Niin koulutuksessa kuin toimialueellakin vaiettiin rasismin ja prostituution ongelmallisuudesta. Vaikeneminen ongelmista tulkitaan helposti hyväksyvänä asenneilmapiirinä. Kumpaakaan ongelmista ei koskaan nostettu tapetille toteamalla niiden olevan yhteisten arvojen vastaisia ja siten kiellettyjä. Osa upseeristosta osallistui aktiivisesti rasistiseen kielenkäyttöön,

[13] Rudén & Utas 2009.
[14] Käihkö 2024a, 318.
[15] Käihkö 2024a, 368.

ja oli tietoisia seksin ostamisesta. Osan huhuttiin ostaneen itse seksiä toimialueella.

On useita syitä puuttua suomalaisten sotilaiden epäasialliseen toimintaan, mutta keskityn lausunnossani operatiivisiin syihin. Perinteisesti rauhanturvaoperaatioissa on koettu hyvien paikallissuhteiden lisäävän toimialueella palvelevien sotilaiden turvallisuutta. Paikallisväestön epäasiallinen kohtelu ei ole vain moraalisesti väärin. Se on myös epäammattimaista, koska se voi aiheuttaa tarpeettomia vaaratilanteita koko joukolle. Tämä on neljäs syy puuttua epäasialliseen toimintaan jo koulutusvaiheessa.

Viidenneksi epäasiallinen käytös voi muodostua työnhyvinvointikysymykseksi silloin, kun se johtaa sotilaiden henkiseen kuormittumiseen. Sotilaskontekstiin kuuluu tietty vastakkainasettelu, jolla voi olla positiivista vaikutusta sotilasjoukon ryhmäkiinteyteen. Tšadissa vastakkainasettelu rauhanturvaajien ja paikallisten välillä kuitenkin hajotti, pikemminkin kuin yhdisti joukkoa. Tämä johtui siitä, että taistelijat kokivat suomalaisen kriisinhallintajoukon tehtävän eri tavoin. Julkilausuttujen Suomen ulkopoliittisten tavoitteiden mukaan paikallista siviiliväestöä auttamaan lähteneet kokivat kuormittavana sen, että osa joukosta oli vuorostaan lähtenyt Tšadiin taistelemaan. Etenkin tämä joukko purki tilanteen rauhallisuudesta syntynyttä turhautumistaan paikallisväestöön. Henkisen kuormituksen purkamiseksi ei tehty mitään toimialueella. Sivuhuomautuksena on syytä mainita, ettei joukon koulutuksessa ollut sivuttu minkäänlaisten potentiaalisesti traumaattisten tilanteiden kohtaamista tai käsittelyä. Tällä puutteella on myös pitkäaikaista vaikutusta veteraanien hyvinvoinnille.

Kuudenneksi epäasiallinen käytös voi vähentää hakeutumista kriisinhallintaoperaatioihin niiden taholta, jotka ovat aiemmin mainitun Pete Niemisen tavoin pettyneet kriisinhallintajoukkojen epäasialliseen toimintaan organisaatiossa, joka ei siihen puutu. Tämä ei ainakaan vähennä, – vaan todennäköisesti vahvistaa – epäasiallista toimintaa ylläpitävää toimintakulttuuria. Laajemmassa kuvassa ongelma voi kohdistua myös yleensä Puolustusvoimiin jopa kotimaan puolustuksessa, jos viranomaisen arvojen katsotaan esimerkiksi tasa-arvokysymysten suhteen olevan ristiriidassa ympäröivän yhteiskunnan arvojen kanssa.

Seitsemänneksi epäasiallinen käytös kansainvälisessä kriisinhallinnassa on epäammattimaista, jos se ei palvele tai jopa haittaa eduskunnan määräämien poliittisten tavoitteiden saavuttamista. Jos sotilaallisen toiminnan tarkoituksena on Tšadin operaation tavoin tuottaa turvallisuutta

paikallisväestölle tai voittaa näiden luottamus kuten Afganistanissa, haittaa paikallisten uhkaaminen väkivallalla suoraan näiden tavoitteiden saavuttamista. Se ei siis ole Suomen strategian ja etujen mukaista.

Vuonna 1999 Yhdysvaltojen merijalkaväen komentaja kenraali Charles Krulak kirjoitti ”strategisesta korpraalista”.[16] Suomalaisessakin sotatieteellisessä tutkimuksessa huomiota saaneen teorian mukaan jokaisesta taistelijasta oli tullut potentiaalisesti strateginen:[17] yksittäisen sotilaan teoilla saattoi olla jopa poliittisia vaikutuksia. Krulakin aikana yksittäisen taistelijan teot saattoivat nousta julkisuuteen uutismedian kautta. Neljännesvuosisata myöhemmin väärinkäytösten nousu julkisuuteen on paljon todennäköisempää kännyköiden ja sosiaalisen median takia. Epäasiallisen toiminnan jatkuessa on vain ajan kysymys, milloin näin tapahtuu.

Epäasiallinen toiminta on siis lopulta poliittinen kysymys. Poliittisella tasolla on tärkeää muistaa, että Suomessakin asevoimien toiminnasta vastaa viime kädessä eduskunta. Demokratioissa on vaaleilla valittujen poliitikkojen vastuulla käydä jatkuvaa dialogia asevoimien kanssa sen toiminnasta sekä valvoa, että ne työskentelevät yhteiskuntamme arvojen mukaisesti kohti eduskunnan määrittämiä tavoitteita osana laajempaa strategiaa. Suomessa voidaan niin Tšadin kuin etenkin Afganistanin operaatioiden suhteen perustellusti kysyä, onko näin tapahtunut. Kieltävään vastaukseen viittaa se, jos teokseni sisältö on tullut yllätyksenä edellisille ja nykyisille kansanedustajille.

Suomessa ei juuri olla käyty julkista keskustelua demokraattisista siviili-sotilassuhteista. Tämä on hämmentävää, koska niitä on Antiikin kreikasta lähtien pidetty demokraattisen poliittisen teorian kulmakivenä.[18] Demokraattisten siviili-sotilassuhteiden mukaan poliitikot tulevat aina marssijärjestyksessä ensimmäisenä. Tämän myötä poliitikkojen vastuu sotilaallisesta toiminnasta ei koskaan lopu päätökseen määrätä joukkoja esimerkiksi ulkomaille. Vaikka Puolustusvoimat vastaavat viranomaisena sotilaallisesta toiminnasta, ei vastuuta kirjaimellisesti elämän ja kuoleman kysymyksistä voi delegoida vastuuviranomaiselle. Tämä on demokraattisten siviili-sotilassuhteiden perspektiivistä vastuunpakoilua.[19]

[16] Krulak 1999.
[17] Mäkinen 2017.
[18] Feaver 1999.
[19] Käihkö & Honig 2024.

Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on lisäksi alleviivattu, että ilman jatkuvaa poliittista kalibrointia sotilaallista voimaa käytetään poliittisessa tyhjiössä.[20] Tällä on kaksi välitöntä vaikutusta. Ensimmäinen on se, ettei tällöin voida puhua poliittiset tavoitteet ja voimankäytön yhdistävästä strategiasta. Tämä vaikeuttaa haluttujen poliittisten tavoitteiden saavuttamista. Toinen seuraus on se, että väkivalta ilman poliittista oikeutusta on moraalisesti kyseenalaista, tappaminen murhaamista.

Strategian ja asevoimien demokraattisen valvonnan lisäksi ylintä poliittista valtaa käyttävät poliitikot vastaavat sotilaallisen voimankäytön sotilaille aiheuttamista seurauksista. Näin ei ole tähän asti tapahtunut.[21] On suorastaan häpeällistä, että esimerkiksi yksi Afganistanissa palvellut palvelustoverini on joutunut penäämään Valtiokonttorilta tukea henkisen kuormituksensa hoitoon iltapäivälehden sivuilla. Hän ei valitettavasti ole poikkeus. Sittemmin sotien aiheuttamaa henkistä kuormitusta ovat tuoneet julkiseen keskusteluun Ukrainassa sotaan osallistuneet suomalaiset vierastaistelijat,[22] eivät lukuisemmat Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa palvelleet kriisinhallintaveteraanit. On tervetullutta, että nyt istuva Petteri Orpon hallitus on ohjelmassaan sitoutunut parantamaan kriisinhallintaveteraanien tukitoimet ”vastaamaan muiden Pohjoismaiden järjestelyjä”.[23] Toistaiseksi julkisuuteen ei tosin ole tullut tietoa konkreettisista toimista noin 50 000 kriisinhallintaveteraania koskevan veteraanipolitiikan kehittämiseksi.[24]

Yhteenveto

Kirjoitin Sotilaan päiväkirjan innostaakseni suomalaista sotatieteellistä keskustelua esimerkiksi sotilassosiologian, strategian sekä yleisesti yhteiskunnan, politiikan ja asevoimien suhteesta. Epäkohdista puhumisen ajattelin mahdollistavan niihin puuttumisen ja toiminnan kehittämisen. Toivon teokseni odottamattoman julkisen huomion palvelevan näitä pyrkimyksiä – ja täten Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

[20] Cohen 2003; Freedman 2023.
[21] Käihkö 2024b.
[22] Esimerkiksi Kyrö 2023.
[23] Valtioneuvosto 2023.
[24] Suomalaisten veteraanien tukitarpeita on kartoitettu teoksessa Shemeikka ym. 2022.

Ilmari Käihkö
Sotatieteiden dosentti
Ruotsin Maanpuolustuskorkeakoulu
20.3.2024

Lähteet

Allred, Keith (2006). Peacekeepers and Prostitutes: How Deployed Forces Fuel the Demand for Trafficked Women and New Hope for Stopping It. *Armed Forces & Society*. 33(1), 5–23.

Cohen, Eliot (2003). *Supreme command: Soldiers, statesmen, and leadership in wartime*. New York: Anchor.

Feaver, Peter (1999). Civil-Military Relations. *Annual Review of Political Science*. 2, 211–241.

Freedman, Lawrence (2023). *Command: The Politics of Military Operations From Korea to Ukraine*. London: Penguin Books.

Holma, Heikki (2018). *Suomalaista rauhanturvaamista ja kriisinhallintaa 1956–2018*. Tampere: Suomen Rauhanturvaajaliitto ry.

Jukarainen, Pirjo & Sirkku Terävä (2010). 1325 - Operaation syrjähyppy vai ydintehtävä? Pirjo Jukarainen & Sirkku Terävä (toim.), *Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa*. Helsinki: Minerva, 211–238.

Krulak, Charles (1999). The Strategic Corporal: Leadership in the Three-Block War. *Marine Corps Gazette & Leatherneck Magazine of the Marines*. 82(1), 14–17.

Kyrö, Tuomas (2023). *Aleksi Suomesta*. Helsinki: WSOY.

Käihkö, Ilmari (2010). Kriisinhallintajoukkojen asenteet arveluttavat. *Helsingin Sanomat*. 26.10.2010.

(2024a). *Sotilaan päiväkirja: Kuinka rauhanturvaaminen muuttui kriisinhallinnaksi*. Helsinki: Gaudeamus.

(2024b). Veteraaniaktivismi ja veteraanikäsitykset Suomessa. Susanna Hast & Noora Kotilainen (toim.), *Sodan Pauloissa: Militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus, 79–88.

Käihkö, Ilmari & Jan Willem Honig (2024). Suomen Afganistan-operaatio ja demokraattisen päätöksenteon ongelmat. Susanna Hast & Noora Kotilainen (toim.), *Sodan Pauloissa: Militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus, 177–196.

Lee, Sabine & Susan Bartels (2020). 'They Put a Few Coins in Your Hand to Drop a Baby in You': A Study of Peacekeeper-fathered Children in Haiti. *International Peacekeeping*. 27(2), 177–209.

Mäkinen, Juha (2017). Näkökulmia sotilastoiminnan perusteiden kirkastamiseen. *Tiede ja ase*. 74, 240–252.

Nieminen, Pete & Lena Salmi (2021). *Hendenvaarallinen elämä*. Kouvola: Reuna.

Pesu, Jukka (2020). *Suomi, rauhanturvaaminen ja kylmä sota 1956–1990*. Väitöskirja: Turun yliopisto.

Pipping, Knut (1978). *Komppania pienoisyhteiskuntana: Sosiologisia havaintoja suomalaisesta rintamayksiköstä 1941–1944*. Kääntäjä Heikki Vilén. Helsinki: Otava.

Rimpiläinen, Tuomas (2024). Suomessa ei tiedetä rauhanturvaajien järkyttävästä käytöksestä – nyt silminnäkijät kertovat, mitä Afrikassa tapahtui. (7.3.2024). *Yle Uutiset*. https://yle.fi/a/74-20076801. (luettu 16.3.2024).

Rudén, Fanny & Mats Utas (2009). Sexual exploitation and abuse by peacekeeping operations in contemporary Africa. Pohjoismainen Afrikka-instituutti. https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:280509/FULLTEXT02.pdf.

Shemeikka, Riikka, Erna Alitalo, Katja Iivonen, Piia Pietilä, Timo Ryhänen, Ari-Pekka Sihvonen, Jaana Kemppainen & Ilja Salakka (2022). *Sotilaallisessa kriisinhallintatehtävässä palvelleiden kokonaisvaltaisen kuntoutuksen ja tuen tarve Suomessa*. Joensuu: Oulunkylän kuntoutuskeskus sr.

Stenroos, Maria (2024). Puolustusvoimat vastaa rauhanturvaoperaatiossa ilmi tulleeseen rasismiin: Nämä asiat ovat aivan vieraita. (12.3.2024). *Yle Uutiset*. https://yle.fi/a/74-20078609. (luettu 16.3.2024).

Valtioneuvosto (2023). *Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023*. Helsinki: Valtioneuvosto.

Virtanen, Rauli (2011). *Suezilta Afganistaniin: Suomalaiset rauhaa turvaamassa*. Helsinki: WSOY.